

O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR
Periodic Test-II (2023 – 2024)

Class: IX

MM: 20

Subject: Sanskrit

Time: 1. Hrs.

Name: _____ Class / Section: _____ Roll No.: _____

General Instructions:- All questions are compulsory

प्र० 1 अधोलिखितम् अनुच्छेदं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत—
(निम्नलिखित गद्यांश को पढ़कर निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दीजिए)

तपोदत्तः (सवैलक्ष्यम् आत्मगतम्)

अये! मामेवोदिदश्य भद्रपुरुषोऽयम् अधिक्षिपति! नूनं सत्यमत्र पश्यामि। अक्षरज्ञानं विनैव वैदुष्यमवाप्तुम् अभिलषामि। तदियं भगवत्याः शारदायाः अवमानना। गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासो मया करणीयः। पुरुषार्थैरेव लक्ष्यं प्राप्यते।

(प्रकाशम्) – भो नरोत्तम! नाऽहं जाने यत् कोऽस्ति भवान्। परन्तु भवद्भिः उन्मीलितं मे नयनयुगलं। तपोमात्रेण विद्यामवाप्तुम् प्रयतमानोऽहमपि सिकताभिरेव सेतुनिर्माणं प्रयासं करोमि। तदिदानीं विद्याध्ययनाय गुरुकुलमेव गच्छामि। (सप्रणामं गच्छति)

I एकपदेन उत्तरत— (केवलं प्रश्नद्वयम्) (½x2=1)

- i वस्तुतः पुरुषः कः आसीत् ?
- ii किं विनैव सः वैदुष्यमवाप्तुम् अभिलषति ?
- iii तपोदत्तः विद्याध्ययनार्थं कुत्र गच्छति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत—(केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

- i केन लक्ष्यं प्राप्यते ?
- ii मया कुत्र गत्वा विद्याभ्यासः करणीयः ?
- iii तपोमात्रेण विद्यां प्राप्तुम् तपोदत्तस्य प्रयासः कीदृशः ?

III निर्देशानुसारं लिखत— (केवलं प्रश्नद्वयम्) (1x2=2)

- i 'नरोत्तमः' अस्मिन् पदे कः सन्धि-विच्छेदः वर्तते ?
- ii 'भगवत्याः' इति विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?
- iii 'करणीयः' अस्मिन् पदे कः प्रत्ययः अस्ति ?

प्र० २ अधोलिखितानां प्रकृतिप्रत्ययानां विकल्पेभ्यः शुद्धपदं चित्वा लिखत—(½x8=4)

(निम्नलिखित प्रकृतिप्रत्ययों का उचित विकल्पों से उत्तर दीजिए)

i) भाविका पाठं पठितुम् उपविशति ।

(क) पठि + तुम् (ख) पठ् + तुमुन् (ग) पठि + तुमुन् (घ) पाठ + तुमुन्

ii) एकाग्रः विद्यालयं गम् + क्त्वा पठति ।

(क) गमित्वा (ख) गमत्वा (ग) गत्वा (घ) गमत्य

iii) सेवकः नृपं प्रणम्य कार्यं करोति ।

(क) प्र + नम् + ल्यप् (ख) प्रणाम + ल्यप् (ग) प्रणाम + तुमुन् (घ) प्रण + ल्यप्

iv) भ्रम् + शतृ सः परिश्रान्तः अभवत् ।

(क) भ्रमत् (ख) भ्रमता (ग) भ्रमन्तः (घ) भ्रमन्

v) त्वम् चल्यमानं चक्रं पश्य ।

(क) चल् + शानच् (ख) चल्य + शानच् (ग) चलय + शानच् (घ) चल + क्त्वा

vi) सः अत्र किम् कृ + क्तवतु ।

(क) कृतवत् (ख) कृतवान् (ग) कृतवती (घ) कृतवन्तः

vii) शुकः फलम् खाद् + तुमुन् वृक्षे तिष्ठति ।

(क) खादत् (ख) खादतुम् (ग) खादितुम् (घ) खादयितुम्

viii) सर्वे मिलित्वा प्रयत्नम् कुर्वन्ति ।

(क) मिल् + क्त्वा (ख) मिल् + त्वा (ग) मिलि + त्वा (घ) मिलि + क्त्वा

प्र० ३ रेखांकितानि पदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत—

(1x4=4)

(रेखांकित पदों के आधार पर प्रश्ननिर्माण कीजिए)

(क) ततः अस्य सशरं चापं मुक्तमणि विभूषितम्

(ख) "जटायोः! पश्य" इति वैदेही वदति ।

(ग) तपोदत्तः तपश्चर्यया विद्यामवाप्तुं प्रवृत्तोऽस्ति ।

(घ) गुरुगृहं गत्वैव विद्याभ्यासः करणीयः ।

प्र० 4 निम्नलिखित श्लोकयोः अन्वयं मंजूषा सहायतया पुनः लिखत— (½x4=2)
(निम्नलिखित श्लोकों को पढ़कर मंजूषा से शब्द चुनकर भावार्थ को उचित पूरा कीजिए)

(क) विना लिप्यक्षयरं ज्ञानं तपोभिरेव केवलम्।

यदि विद्या वशे स्युस्ते, सेतुरेषः तथा मम॥

अन्वयः— यदि त्वं विना (1) ————— केवलम् (2) ————— एव ते विद्या (3) —————
स्यु तर्हि अहम् अपि एषः (4) ————— तथा एव निर्मितुम् शक्यते।

(ख) निवर्तय मतिं नीचां परदाराभिमर्शनात्।

न तत्समाचरेद्धीरो यत्परोऽस्य विगर्हयेत्॥ (½x4=2)

अन्वयः— परदाराभिमर्शनात् (1) ————— मतिं निवर्तय। (2) ————— तत् न।
(3) ————— यत् परः अस्य ।

लिप्यक्षयरज्ञानं, तपोभिः, विगर्हयेत्, धीरः, वशे, सेतुः, समाचरेत्, नीचां,

प्र० 5 अधोलिखितानां शब्दानाम् अर्थैः सहमेलनं कुरुत— (½x6=3)

(निम्नलिखित शब्दों को अर्थों के साथ उचित मिलान कीजिए)

(क) स्तम्भः

(1) सिकता

(2) आंजनेयः

(3) सेतु

(4) कवची

(5) विरथः

(6) शीघ्रम्

(ख) स्तम्भः

(क) रथविहीनः

(ख) कवचधारी

(ग) बालुका

(घ) आशु

(ङ) हनुमन्तम्

(च) जलबन्धः